سرسوتي

جي پهرين
ساهت بورڊ ڪرفيو
پبليڪيشن - حيدرآباد

هن مالها جا موتي:

پنهنجي پاران - آڳند ۲
ناٽڪ: سنڌ آڪين ۾ ۲۲
گلاب کوڙ ترندا آهن - انڙ ۳
مضمون: اردو ادب
ڪرنل طاهر جو خط ۹
ترجمو: احمد شورو
تعارف: ڪوي ۲۰
انٽرويو - ليليئم جيمينز ترجمو: خواجا اسلم ۱۲
ڪهاڻي: ڪرفيو - رحمت الله ماڃوٺي ۱۶
تاريخ: محمد طور غلام حسين ڳگريز ۳۵

شاعري

• امرتا پريتم • موهن سنگهه
• اڪبر سومرو • نور محمد سومرو • فاعل ٽالپر
• مانجهي • حسن درس • مظهر لغاري
• سارنگ ميمڻ • وشنداس
• رمضان شورو • شڪور سارنگ
• ڪوي ٽاني ۾
آڪاش انصاري

• سهڙيندڙ:-
- اثر

• پيشڪش:-
- مانجهي
- احسان جمالي
- فهميده حيرادار

• سرڪيوليشن:-
- چنيسر خان سولنگي

• ڪئليگرافي ۽ لي آئوٽ:-
محمد علي سهتو

• ڇپيندڙ:-
شهتي پرنٽرس
الهندو ڪمپ
حيدرآباد

ملهه
۷ روپيا

ايلسلوادور جي انقلابي شاعره ليليئن جيمز جو انٽرويو

سندڪار خواجه اسلم

بحيثيت شاعره، ليلئم جيمز سدائين مظلومن جو ساٿ ڏنو آهي السلوادور جي هن انقلابي شاعره پنهنجي حياتي پنهنجي وطن جي آزادي ۽ انهن سورين قومن لاءِ ارپي ڇڏي آهي، جيڪي آزادي ۽ عزت پري معاشري ۾ زندگي گذارڻ لاءِ ٻاڻ پتوڙي رهيون آهن.

هن هڪ انٽرويو ڏيندي ٻڌايو ته: ”مان پنهنجو پاڻ کي آفاقي عورت تصور ڪندي آهيان. آءٌ ميڪسيڪو ۽ گوئٽي مالا جي عوام سان شديد محبت ڪريان ٿي. مون مختلف ملڪن جو دورو ڪيو آهي، جنهن مان مون اهو ڄاتو آهي ته هر قوم حساس آهي، ڪيس پنهنجي تاريخ آهي ۽ هر قوم پنهنجي ثقافت ۽ تهذيب سان شديد محبت ڪري ٿي.“

فوجي سپاهي ۽ مزدور طبقي سان واسطو رکندڙ عورت جي ڪيلڏي ۽ اڪيلي اولاد هئڻ ناطي جيمز کي اهو ڪجهه ملي سگهيو، جيڪو ايلسلواڊور جي سندس ٻين عمر عمر ٻارن کي حاصل نه هو. پنهنجي تعليم جي باري ۾ هوءَ ٻاڻ ٻڌائي ٿي: ”منهنجي پيءُ جي خواهش هئي ته سڏريل هجان ۽ منهنجن ڪلهن تي رکيل ڪو ٻڙي ڪجهه عقل مند هجي.“

١٠ سالن جي عمر ۾ جيمز گوئٽي مالا جي ”سان ڪارلوس“ يونيورسٽيءَ ۾ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ پنهنجو وطن ڇڏي گوئٽي ما وئي. يونيورسٽيءَ ۾ تعليم حاصل ڪر دوران ٿي سندس ملاقات گوئٽي مالا جي

شاعر ۽ انقلابي راول ليوا سان ٿي. اها ملاقات اڳتي هلي شاديءَ جي نتيجي ۾ ظاهر ٿي.

سندس سياسي زندگيءَ جي شروعات به اتائين ٿي. هوءَ ٻاڻ ٻڌائي ٿي: ”مان اهو ڇتي سگهان ٿي ته گوئٽي مالا ۾ ئي منهنجو سياسي شعور سجاڳ ٿيو ۽ آءٌ گوئٽي مالا جي ورڪرز پارٽيءَ ۾ شامل ٿيس.“ پوءِ هو ايلسلواڊور جي ڪميونسٽ پارٽيءَ ۾ شامل ٿي ۽ هن وقت هوءَ ڪ-پ جي مرڪزي ڪميٽيءَ جي ميمبر آهي ۽ ميڪسيڪو ۾ پارٽيءَ جي نمائندگي ڪري ٿي. هن جيڪو عرصو گوئٽي مالا ۾ گذاريو اهو خود گوئٽي مالا جي عوام لاءِ به نهايت اهم دور هو. انهيءَ جو ذڪر ڪندي هوءَ ٻڌائي ٿي: ”سنه ١٩٤٠ع کان سنه ١٩٥٤ع تائين جا ڏهه سال گوئٽي مالا ۾ بورجوازي جمهوري انقلاب جا سال هئا.“ سندس مڙس C.I.A. هٿان گوئٽي مالا جي آن دور جي صدر، جيڪب آربنز جي حڪومت جي تختي اونڌي ٿيڻ تائين صدر جو سيڪريٽري هو. آربنز جي حڪومت جي تختي اونڌي ٿيڻ ڪانپوءِ جيمز ۽ سندس مڙس کي گوئٽي مالا ما

جلاوطن ٿيڻو پيو.

انهن ڏينهن جو ذڪر ڪندي جيمينز ٻڌائي ٿي: ”جنهن وقت اسان گوئٽي مالا مان جلاوطن ٿي ميڪسيڪو پهتاسين ته اسان وٽ بت تي پاتل ڪپڙن کانسواءِ ڪجهه به نه هو. ڏن سالن جي جدوجهد ۾ اسان اهترا پئسا گڏ ڪري سگهياسين جي پنهنجي ڏن ٻارن ۽ ماءُ کي ميڪسيڪو گهرائي سگهون. منهنجو ننڍو پٽ ڏن مهينن جو هو جڏهن آءٌ کيس گوئٽي مالا ۾ ڇڏي ميڪسيڪو آئي هئس.“

انهيءَ جلاوطنيءَ دوران سن ١٩٥٦ع ۾ جيمينز جو پهريون ڪتاب ”تنهنجي نانءَ گوئٽي مالا“ ڇپيو. هن ڪتاب ۾ گوئٽي مالا جي جمهوري حڪومت جي زوال جا سبب بيان ٿيل آهن.

ايلسلواڊور جي هن انقلابي شاعره جي باري ۾ جيڪا پهرين ڳالهه نظر اچي ٿي اُها آهي سونهن سان سندس لڳاءُ. سندس گهر دنيا ڀر جي شين سان سينگاريل آهي، جن ۾ ڪتاب مجسما ۽ تصويرون وغيره شامل آهن.

جيمينز ٻارنهن سالن جي عمر کان شاعري ڪرڻ شروع ڪئي پر جيئن هوءَ پاڻ ٻڌائي ٿي: ”مون پنهنجي شروعاتي شاعري لڪائي رکي ۽ يونيورسٽيءَ ۾ پهچڻ تائين اُها ڪٿي به نه ڇپايم.“ شاعريءَ بابت پنهنجا تاثر ٻڌائيندي هن چيو: ”شاعري زندگيءَ جو تجربو آهي، شاعر حقيقت جو اظهار ڪندو آهي پر انهن حقيقتن کي هو پنهنجي داخلي احساسن وسيلي شاعريءَ جي روپ ۾ پيش ڪندو آهي، آءٌ سمجهان ٿي ته شاعر محبت، نفرت، ڏک، سک، تڪليفن ۽ پيڙائن..... هر جذبي کي پنهنجو موضوع بڻائي سگهي ٿو.“

جيمينز پنهنجي زندگيءَ جي تجربن کي جنهن انداز ۾ شاعريءَ جو موضوع بڻايو آهي، تنهن جو هڪ مثال سندس نظم ”جيل ۾ بي خوابي“ آهي. هوءَ ٻڌائي ٿي: ”اهو نظم انهيءَ پيڙا جو اظهار آهي جيڪا مون کي منهنجي مڙس جي موت کان رکيو ڏهه ڏينهن پوءِ جيل وڃڻ سان ٿي.“

جيمينز ٻڌايو: ”مون تي الزام هنيو ويو ته آءٌ سياسي طور تي گوئٽي مالا ۽ ايلسلواڊور جي حڪومتن جا تختا اونڌا ڪرڻ چاهيان ٿي، انهيءَ موقعي تي مون، مونکان پڇا ڳاڇا ڪندڙن کي چيو ته جيڪڏهن آءٌ سمجهان ها ته اڪيلي عورت لاءِ گوئٽي مالا ۽ ايلسلواڊور جهڙين حڪومتن جا تختا اونڌا ڪرڻ سگهن هجي ها ته اهو ڪم آءٌ گهڻو عرصو اڳ ئي ڪري چڪي هجان ها.“

> **مون پنهنجي شروعاتي شاعري لڪائي رکي ۽ يونيورسٽيءَ ۾ پهچڻ تائين اُها ڪٿي به نه ڇپايم**

پنهنجي ديس سان شديد پيار ڪندڙ ليکڪا جي حيثيت سان جيمينز پنهنجي ديس جي تاريخ ۽ پنهنجي ڏيهه واسين جي جدوجهد جي باري ۾ گهڻائي ڪتاب لکيا آهن. سندس هڪ ڪتاب ”ايلسلواڊور جا سماجي ۽ معاشي مسئلا“ جيڪو سن ١٩٧٠ع ۾ ڪيوبا مان ڇپيو، هاڻ اڻلڀ آهي.

جيمينز ويٽنام جي جنگ جي ماهر تجربيڪار جان ماٿيلز جي ڳالهه دهرائي ٿي ته هاڻ ايلسلواڊور ۾ هڪ ٻي غير مقبول جنگ ۾ امريڪا جي ملوث ٿيڻ جو سئو سيڪڙو امڪان آهي. ماٿيلز چتاءُ ڏيندي

چيو ته انقلاب جي وهڪري کي روڪڻ لاءِ امريڪا کي فوج جي ضرورت پوندي پر جيئن ته امريڪي نوجوان ويٽنام کان پوءِ ڪنهن به اهڙي جنگ ۾ شامل ٿيڻ لاءِ تيار نه آهي، تنهن ڪري امريڪا لاءِ ائين ڪرڻ تمام گهڻو ڏکيو ٿيندو. ويٽنام جو تجربو انتهائي ڏکدائڪ هو. انهيءَ جنگ ۾ جيئرو بچندڙن جو هڪ وڏو تعداد سدائين لاءِ اپاهج ۽ ذهني طور تي مفلوج ٿي چڪو آهي. ويٽنام جي جنگ جي هن تجربيڪار، چتاءُ ڏيندي چيو ته ويٽنام جي جنگ ۾ حصو وٺندڙ ساڍا ست لک نفسياتي مريض، هڪ لک اپاهج ۽ ويٽنام ۾ امريڪا جي استعمال ڪيل ڪيميائي هٿيارن جي ڪئنسر جا شڪار پنجاهه هزار ماڻهو جڏهن ته ڪنهن اهڙي ملڪ جي خلاف جنگ ۾ شريڪ ٿيڻ جو ڇا مطلب آهي جنهن جا ماڻهو پنهنجي ديس جي آزاديءَ لاءِ وڙهي رهيا هجن ۽ وائٽ هائوس ٻاران انهيءَ جنگ ۾ مارجي ويندڙن جي ياد ۾ ٺهندڙ ڪو به يادگار انهيءَ ملڪ ۾ امريڪا کي فتح سان همڪنار نٿو ڪري سگهي."

چيو: "ايلسلواڊور امريڪي حڪمت عمليءَ جي لحاظ کان تمام گهڻي اهميت جوڳو آهي. ريگن انتظاميه کي ڊپ آهي ته ايلسلواڊور جي انقلاب جي ڪاميابيءَ سان ڪٿي گوئٽي مالا به جنهن کي امريڪا لاطيني امريڪا ۾ پنهنجي لاءِ انعام ٿو سمجهي، هٿن مان نه نڪري وڃي. انهيءَ ڪري امريڪا هاڻ ڪيوبا ۽ نڪاراگوا کانپوءِ لاطيني امريڪا جي ٻي ڪنهن ملڪ ۾ انقلاب کي برداشت نٿو ڪري سگهي."

انهيءَ سوال جي جواب ۾ ته "ڇا ايلسلواڊور جي انقلابي جدوجهد ٻاهرين قوتن جي ڇرچ تي هلي رهي آهي؟ جيئن ريگن انتظاميه چوي ٿي!؟"

جيمينز ورائيو: "طبقاتي طور تي ايلسلواڊور جي انقلابي جدوجهد جا پنهنجا معاشي ۽ سماجي بنياد آهن. ڪنهن به قوم جي فتح ۽ شڪست جو دارومدار سندس تاريخ جي نازڪ دور ۾

منهنجي پيءُ جي خواهش هئي ته سُڌريل ڪپتان ٿيان، مُنهنجي ڪلهن تي رکيل ڪو به پڙو ڪجهه عقلمند هجي.

موجود ٺوس حالتن ۽ عوام جي جدوجهد جي اظهار کي منظم ڪرڻ جي صلاحيتن ۽ بين الاقوامي سطح تي موجود قوتن جي تعلقات تي آهي. جبر، مسلسل ڪوس ۽ پنجاهه سالن کان آمرانه حڪومتن جو هئڻ، اهي ئي سبب آهن جن اسان جي ڏيهه واسين کي بغاوت ڪرڻ تي مجبور ڪيو آهي. هيءَ ايلسلواڊور جي محتاج سرمائيداريءَ جو کوکلو آهي جيڪو طبقاتي جدوجهد جي سبب کان مٿاهين ڏاڪي تي پهچي چڪو آهي. امريڪي اڳواڻ پنهنجن ساٿين ۽ مشاورن تجزين ۾ اسان جي جدوجهد جي عمل کي سمجهي نٿا سگهن."
پنهنجن ڏيهه واسين جي ڪالوڪي وڙهه

هيءَ بيان اصل ۾ امريڪي داخلي کوکلائي جي عڪاسي ڪرڻ کانپوءِ ريگن انتظاميه جي پاليسين ۽ امريڪي عوام جي جذبن جي نمائندگي ڪري ٿو.

ايلسلواڊور جهڙي ملڪ، جنهن ۾ ڪافي، ڪپهه ۽ ڪمند کانسواءِ ٻيا ڪي به وسيلا ڪونهن، آخرڪار امريڪا ايتري دلچسپي ڇو وٺي رهيو آهي؟

انهيءَ سوال جو جواب ڏيندي جيمينز

جو ذڪر ڪندي جيمنز آزاديءَ جي ويڙھ ۾ عورتن جي ڪردار کي ساراھيندي چيو: ”ھن وقت عورتون انقلابي مجاھدن جي حيثيت سان عوامي جدوجھد ۾ سفارتي محاذ تي انقلابي جمھوري محاذ جي قيادت ۾ ڳوٺن ۽ شھرن ۾ ھر سطح تي ڀاڱي ڀائيوار آھن.“

جيمنيز ٻڌايو: ”ايلسلوا ڊور جي عورتن جي جدوجھد جي تاريخ تمام گھڻي طويل ۽ شاندار آھي. ھالوڪي نظام ۾ عورتن جي خلاف مت ڀيد جي باوجود به ايلسلوا ڊور جي عورتن مختلف ميدانن ۾ ڀاڱ ملھايو آھي.“

۱۹۶۲ع ۾ پنھنجي چھمل ڪتاب ”ايلسلوا ڊور جي عورتن جي حالت“ جو حوالو ڏيندي جيمنز آھي واقعا ياد ڪرايا، جڏھن عورتن تمام گھڻي ھمت سان حڪومت جو مقابلو ڪيو. اھڙو ھڪ واقعو فيبروري ۱۹۲۱ع ۾ پيش آيو. جڏھن ڪاديءَ واري شھر سان سلوا ڊور جي بازارن ۾ ڪم ڪندڙ عورتن بھتر حالتن جي گھُر ڪندي مظاھرا ڪيا. انھيءَ موقعي تي جڏھن حڪومت تشدد ڪيو ته عورتن ھڪ وڏيجھي علائقي تي قبضو ڪري ورتو.

۲۵ ڊسمبر ۱۹۲۲ع تي ٻيو واقعو پيش آيو. نيرا ڪپڙا پاتل عورتن نيرا جھنڊا ھٿن ۾ کڻي ھڪ مظاھرو ڪيو. آن مظاھرو ڪندڙ عورتن تي رياستي ادارن مشين گنن سان فائرنگ ڪئي، جنھن سبب پورو سال سلوادور آداس تي ويو. پر آمر انھن عورتن جو خون وھائيندو رھيو جنھن تي انھن احتجاجي عورتن ”فرسٽ انفنٽري رجمنٽ“ جو مقابلو ڪيو.

اڄ به عام طور تي ايلسلوا ڊور ۾ عورت ئي خاندان جي سربراھ آھي. ملڪ جي ۴۸ ملين آباديءَ مان تقريباً ھڪ ملين اڪيلوون مائرون آھن. ڏاڍ جي نظام جي باوجود ايلسلوا ڊور جون عورتون نسبتاً وڌيڪ خودمختيار آھن.

ايلسلوا ڊور ۾ امريڪي مداخلت جو ذڪر ڪندي جيمنز چيو: ”امريڪا ھن وقت به مداخلت ڪري رھيو آھي پر ھو وڏي پيماني تي مداخلت ڪري جنگ کي اڳتي وڌائي عوام جي مصيبتن ۾ اضافو ڪري سگھي ٿو. پر جلدي يا دير سان فتح عوام جي ٿيندي. انقلابي تبديليون ڪان سواءِ ملڪي مسئلن جو ڪو به حل ڪونھي. تاريخ اسان سان گڏ آھي.“

آزاد نظم

شڪور سارنگ

ٿلھي اُس ۾،
ڪبوتر ڪان پرپرو،
شڪل ٻڌ ھيئان،
جھڪول، ڦٽو ڪتاب تي،
ھاريءَ جو ٻار
مون کي اڄ لکيو
جڻ!!
وڙھي رھيو ھُجي
آزاديءَ لاءِ،
ميدان جنگ ۾.

نظم

نورمحمد سومرو

ريل ڇٽري ۽
پٽا ڊوڙيا،
پھرين ھوريان
۽ پوءِ تيز،
منھنجا پيرا ڊوڙيا،
۽ پوءِ اڪيون ڊوڙيون،
۽ پوءِ ڳوڙھا ڊوڙيا